

**ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ НА ВЧИНЕННЯ
ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЗВ'ЯЗКУ З
ВПРОВАДЖЕННЯМ ДО КК УКРАЇНИ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОСТУПКІВ**

Андрій Миколайович ЯЩЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1 Харківського національного
університету внутрішніх справ*

22.11.2018 Верховною Радою України прийнято закон України № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII). Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Розділу II «Перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 р. №2617-VIII» (щодо відтермінування часу вступу в дію) до пункту 1 Розділу II «Перехідні положення» Закону України від 22.11.2018 № 2617-VIII внесені зміни, згідно з якими цей закон набирає чинності з 01.07.2020. Це означає, що незабаром до чинного Кримінального кодексу України (далі – КК) мають бути впровадженні зміни та доповнення щодо включення до системи національного кримінального законодавства інституту кримінальних проступків, хоча проти цього і заперечують окремі вітчизняні науковці. Останні, будучи супротивниками загалом визначеної у законі концепції введення цього інституту у вітчизняне кримінальне законодавство, нещадно критикують його основні положення, але доволі часто аргументи, що покладаються у таку критику, не є достатньо переконливими. Отже потенційна можливість впровадження у кримінальне законодавство України кримінальних проступків, як окремих категорій кримінальних правопорушень, потребує теоретичного осмислення. Це зумовлює необхідність проведення низки наукових розвідок у різних напрямках, одним з яких є розуміння тих юридичних наслідків, що можуть настати в результаті їх вчинення. У зв'язку з цим хотілося б зазначити таке.

Згідно з положеннями закону України від 22.11.2018 № 2617-VIII кримінальний проступок становитиме передбачене КК діяння (дію чи бездіяльність) за вчинення якого встановлено основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі (ч. 1 і 2 ст. 12 КК України). З огляду на це можна виокремити наступні ознаки кримінального проступку: а) кримінальним проступком є діяння (дія або бездіяльність); б) це діяння є суспільно небезпечним і винним; в) вказане діяння є кримінально-протиправним, але караним лише основним покаранням у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або іншим покаранням, не

© Ященко А. М., 2020

пов'язаним з позбавленням волі; г) воно може бути вчинено лише суб'єктом кримінального проступку; д) кримінальні проступки, на відміну від злочинів, не підлягатимуть класифікації за ступенем суспільної небезпечності; е) кримінальні проступки, на відміну від злочинів, не тягтимуть судимості.

Порушення кримінально-правових заборон, що належатимуть до кримінальних проступків, зумовить реалізацію низки різних за ступенем своєї суворості покарань, зокрема у вигляді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських або виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, конфіскації майна, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців тощо.

Опрацювання положень закону України від 22.11.2018 № 2617-VIII дозволяє стверджувати, що водночас із покаранням негативний наслідком вчинення кримінальних проступків становитиме застосування до винних осіб альтернативних вказаним видам покарань інших заходів кримінально-правового характеру, зокрема у вигляді примусових заходів виховного характеру, обмежувальних заходів, заходів звільнення від покарання та його відбування. Крім того, вчинення окремих кримінальних проступків, а саме передбачених ч. 1 ст. 209-1, ч. 1 ст. 210, ч. 1 і 2 ст. 212-1, ч. 1 ст. 229 КК, становитиме також застосування до винних осіб такого іншого заходу кримінально-правового характеру як спеціальна конфіскація.

Варто також зазначити, що ефективна протидія кримінальним проступкам зможе бути здійснена і завдяки застосуванню державою альтернативних покаранню інших заходів кримінально-правового характеру, що оснований не на примусі чи заохоченні позитивної посткримінальної поведінки особи, а виключно на заохоченні позитивної посткримінальної поведінки особи, що знаходить свою реалізацію виключно поза межами кримінальної відповідальності. Зокрема саме такі інші заохочувальні заходи кримінально-правового характеру відображено у статтях 45–49 Загальної частини КК, а також окремих статтях його Особливої частини. Наприклад, згідно з ч. 4 ст. 212-1 КК, юридичним наслідком реалізації цієї кримінально-правової норми, стане не покарання особи та застосування поряд з ним інших примусових заходів кримінально-правового характеру, а, навпаки, звільнення її від кримінальної відповідальності.

Нарешті, хотілося б зазначити, що наслідком вчинення окремих кримінальних проступків стане застосування не лише каральних або некаральних примусових чи заохочувальних заходів кримінально-правового характеру щодо фізичних осіб, що зможуть бути реалізовані в межах кримінальної відповідальності або поза її межами, але і реалізація некаральних інших заходів кримінально-правового характеру, що можуть бути застосовані виключно щодо юридичної особи. Так, результатом вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи кримінальних проступків, передбачених ч. 1–3 ст. 159-1 і ч. 1 ст. 160 КК, може стати застосування щодо юридичної особи окремих примусових

заходів кримінально-правового характеру, що відображені у розділі XIV-I Загальної частини КК. Крім того, вчинення кримінальних проступків, передбачених ч. 1-3 ст. 159-1, ч. 1 ст. 160 КК, стане передумовою для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру на підставі ст. 96-5 КК у разі закінчення встановлених законом строків давності здійснення кримінального провадження щодо юридичної особи, а саме – трьох років. Безумовно, що практика реалізації примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, а тим більше заходів, що ґрунтуються на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження щодо юридичної особи (ст. 96-5 КК), ще не набула свого достатнього поширення навіть щодо вчинених злочинів як також окремої категорії кримінальних правопорушень. Але є всі підстави сподіватися, що така практика знайде своє «оформлення» і щодо кримінальних проступків.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що система заходів кримінально-правового реагування на випадки вчинення кримінальних проступків у законі України від 22.11.2018 № 2617-VIII репрезентована достатньою кількістю каральних і некаральних, але примусових чи заохочувальних заходів кримінально-правового реагування. Практична реалізація таких заходів очевидно, що лише сприятиме досягненню тих завдань, що стоять перед КК. Безспірно пріоритетна роль у такому реагуванні належатиме покаранню, але не менш важливими будуть й інші альтернативні покаранню заходи кримінально-правового характеру, що оснований на примусі (обмежувальні заходи, спеціальна конфіскація та ін.) або заохоченні (звільнення від кримінальної відповідальності чи звільнення від покарання та його відбування). Причому окремі альтернативні покаранню інші заходи кримінально-правового реагування знаходитимуть реалізацію як стосовно фізичної, так і щодо юридичної особи.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-viii> (дата звернення: 04.06.2020).